

ARBEIDSMARKTMOBILITEIT

Hoofdstuk 8

Tom Vandenbrande

Anno 2000 verloopt de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in Vlaanderen vrij vlot. Ruim driekwart van de jongeren is een jaar na het schoolverlaten aan het werk. Minder gunstig vergaat het de werklozen, waarvan volgens de meest gunstige bron vier op tien tijdens het laatste jaar niet uit de werkloosheid is geraakt. De mobiliteit in de richting van werk is onder de gunstige arbeidsmarktomsomstandigheden in het Vlaanderen van 2000 nochtans duidelijk toegenomen. Dit is echter vooral het gevolg van een grotere jobmobiliteit onder de werkende bevolking, en niet omdat er meer mensen vanuit werkloosheid en/of niet-beroepsactiviteit een job hebben gevonden. In de rest van België is vooral het grote aandeel niet-beroepsactieve schoolverlaters een alarmerende vaststelling.

Tabel 8.1

Basisstromen op de arbeidsmarkt (Vlaams Gewest; 1999-2000)

x1 000 Arbeidsmarktpositie in 1999	Arbeidsmarktpositie in 2000								Totaal
	Student	Werkloos	Werk	Huisman/ vrouw	Arbeids- ongeschikt	Bruggen- sioen	Pensioen	Andere situatie	
Student	443	15	64	.	.	.	.	.	526
Werkloos	.	148	45	5	.	.	.	.	204
Werk (waarvan ander werk)	7	45	2 322 (184)	14	25	9	15	5	2 443
Huisman/vrouw	.	.	10	306	.	.	.	.	322
Arbeidsongeschikt	.	.	5	.	117	.	.	.	129
Bruggpensioen	.	.	.	.	.	88	.	.	92
Pensioen	.	.	.	8	.	.	169	.	178
Andere situatie	.	.	13	.	.	.	.	18	40
Totaal	452	215	2 459	336	148	102	193	29	3 934

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

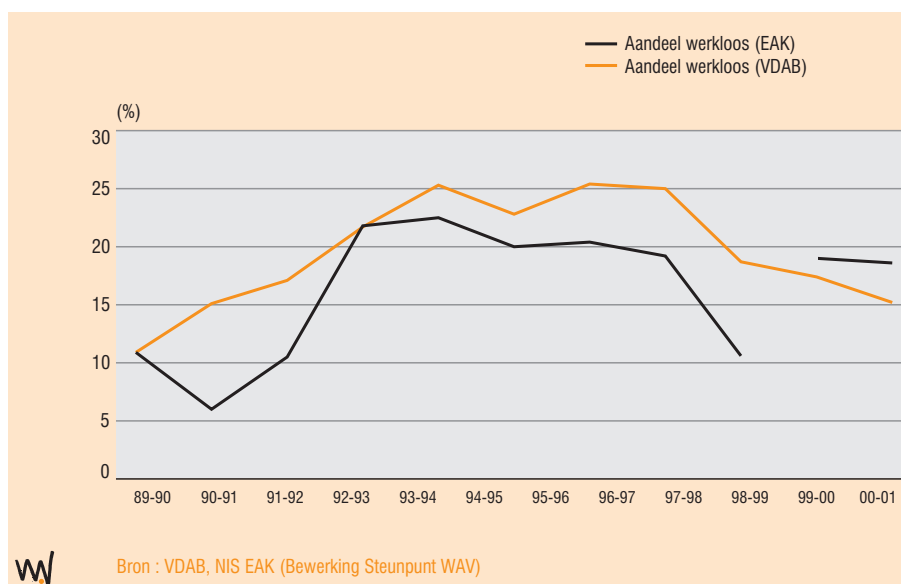
Tabel 8.1 fungeert als kapstok voor dit hoofdstuk. Ze is opgesteld aan de hand van de antwoorden van respondenten in de EAK op twee vragen: 'wat is de arbeidsmarktpositie op dit ogenblik?' en 'wat was deze positie één jaar geleden?' De combinatie van deze twee antwoorden biedt een beeld op de arbeidsmarktmobiliteit van Vlamingen in de periode 1999-2000. Op bepaalde plaatsen wordt de evolutie tussen 1990 en 2000 gedocumenteerd. Ten ge-

volge van de hervorming van de NIS EAK in 1999 kunnen de niveaus aan het eind van dit decennium niet vergeleken worden met niveaus tussen 1990 en 1998. Enkel de trendlijn kan worden bestudeerd (zie ook methodologie).¹

1 Afgestudeerd

Figuur 8.1

Aandeel nog werkzoekende schoolverlaters, volgens NIS EAK en volgens VDAB (Vlaams Gewest; 1989-2000)

Na het afstuderen stromen Vlamingen anno 2000 relatief gemakkelijk door naar werk. Van de schoolverlaters zijn volgens deze gegevens nog 15 000 personen op zoek naar een job en hebben er 64 000 reeds een betrekking gevonden. Het aandeel schoolverlaters dat niet-berepsectief wordt is zeer beperkt. Er is dus effectief een doorstroom naar werk wanneer schoolverlaters na een korte periode de werkloosheid uitstromen. Deze cijfers sluiten in gro-

Hfdst. 11 te lijnen aan bij de VDAB-gegevens die in hoofdstuk 11 werden opgenomen, en waar blijkt

¹ Voor een overzicht van gedetailleerd cijfermateriaal dat gebruikt wordt in dit hoofdstuk verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 2001.

dat eind mei 2000 nog 15% van de schoolverlaters van 1999 op zoek was naar een job. Een tijdreeks illustreert de overeenkomst tussen de twee bronnen, die beiden aangeven dat schoolverlaters het minst gemakkelijk een job vonden halfweg de jaren negentig (figuur 8.1). Vanaf 1997 werd een steeds vlottere overgang tussen school en werk gerealiseerd.

2 *Werkloos*

Relevant zijn ook de stromen van en naar werkloosheid. Een opvallende vaststelling is het langdurige karakter van werkloosheid. Van de 215 000 Vlamingen die zichzelf als 'werkloos' beschouwen, waren 148 000 personen naar eigen zeggen een jaar eerder ook al werkloos. Het aandeel werklozen dat het afgelopen jaar geen transitie maakte, bedraagt volgens deze gegevens met andere woorden maar liefst 69%. Er kunnen enkele kanttekeningen geplaatst worden bij dit bijzonder hoge percentage van langdurige werkloosheid, maar ook na nuancering blijft bijna de helft van de werklozen reeds langer dan een jaar werkloos.

Ten eerste speelt het *herinneringseffect* hier duidelijk een rol. Respondenten zijn geneigd om een sociaal minder wenselijke situatie (zoals bv. een korte werkloosheidsperiode) uit het verleden te 'vergeten'. Dit zorgt onder meer voor een onderschatting van de uitstroom uit werkloosheid, wat hier duidelijk merkbaar is. In de NIS EAK zijn er meer personen die antwoorden dat ze nu werkloos zijn, dan dat er antwoorden dat ze één jaar voor de enquête werkloos waren. Bijgevolg zou het totaal aantal werklozen volgens deze transitietabellen tussen 1999 en 2000 gestegen zijn van 204 000 naar 215 000, wat in tegenstelling is met de werkloosheidsdaling volgens verschillende bronnen².

Verder wordt niet gecorrigeerd voor *tussentijdse niet-werkloze periodes*. Wie werkloos is in 1999, enkele maanden werkt, en opnieuw werkloos is in 2000, wordt als niet-mobiel beschouwd. De omvang van deze tussentijdse mobiliteit is evenwel miniem (Steunpunt WAV, 1998).

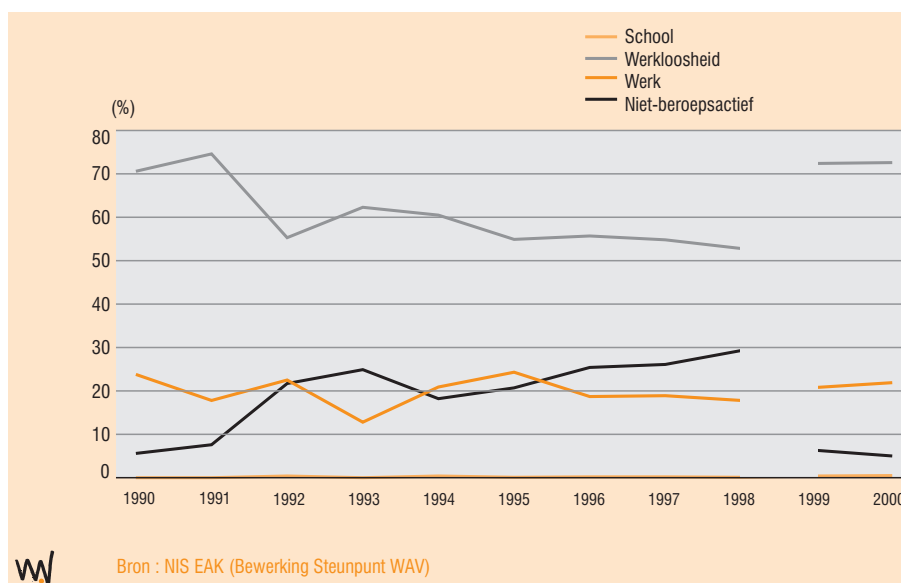
2 Volgens de definitie van 'werkloos volgens antwoord' vermindert het aantal werklozen tussen 1999 en 2000 van 240 500 naar 215 200 (of met 25 300 eenheden). Het aantal ILO-werklozen vermindert van 140 000 naar 113 200 (of met 26 700 personen). Het aantal bij de VDAB ingeschreven niet-werkende werkzoekenden neemt tussen 1999 en 2000 af van 192 100 tot 169 600 (of met 22 500).

Er is een duidelijke kloof tussen het aantal mensen dat volgens de EAK 1999 werkloos was in 1999 (op basis van de vraag 'Wat is Uw huidige arbeidsmarktpositie?'), 240 500, en het aantal mensen dat volgens de EAK 2000 werkloos was in 1999 (op basis van de vraag 'Wat was Uw arbeidsmarktpositie één jaar geleden?'), 204 000. Wanneer we aannemen dat 36 500 personen zich in 2000 hun kortdurige werkloosheidsperiode van één jaar eerder 'niet meer herinneren' (en op die manier het aantal 'werklozen volgens antwoord' in 1999 verhogen tot 240 500 personen, wat het resultaat was van de enquête in 1999), dan blijft het aandeel langdurig werklozen nog hoger dan 60% (of 148 000/240 500).

Een derde kanttekening heeft betrekking op de definitie van werkloosheid. De *omschrijving van het aantal werklozen* is hier vrij ruim. Iedereen die zichzelf beschouwt als werkloze, wordt meegeteld. Ook oudere werklozen kunnen hier dus in de werkloosheid voorkomen. Het gevolg is een vrij ruime omschrijving, met een relatief hoog aandeel langdurig werklozen. De langdurige werkloosheid vermindert wanneer we meer beperkende definities van werkloosheid hanteren. Bekijken we de bij de VDAB geregistreerde werkloosheid, dan merken we dat het aandeel langdurig werklozen onder de 192 100 niet-werkende werkzoekenden iets lager ligt, met name op 49%.³ Onder de bijzonder strikte ILO-definitie van werkloosheid⁴ ligt het aandeel langdurig werklozen nog lager: toch verklaart nog 43% van de 113 400 ILO-werklozen reeds langer dan één jaar op zoek te zijn naar een betrekking. Vlaanderen scoort hiermee gemiddeld in Europa. In Nederland (28%) en Frankrijk (40%) ligt het aandeel langdurig ILO-werklozen lager, in Duitsland (50%) iets hoger dan in Vlaanderen.

Figuur 8.2

De segmenten waar werklozen één jaar later in terechtkomen (Vlaams Gewest; 1990-2000)

3 In 2001 zakt dit aandeel zelfs tot 40% (zie hoofdstuk 11).

4 Volgens de ILO-normen is iemand werkloos wanneer hij/zij aan drie criteria voldoet: (1) niet werken, (2) de afgelopen vier weken actief een job gezocht hebben, en (3) binnen de twee weken beschikbaar zijn om een eventuele betrekking te beginnen.

Binnen de groep werklozen die geen transitie maakte stellen we de verwachte ongelijkheden vast. Het aandeel ligt het hoogst bij vrouwen (70%), laaggeschoolden (79%) en vijftigplussers (91%). In Wallonië (76%) en Brussel (70%) ligt de langdurige werkloosheid iets hoger dan in Vlaanderen (69%).

De bijzonder gunstige arbeidsmarkt in 2000 heeft niet voor een vlottere uitstroom uit de werkloosheid gezorgd. Het aantal werklozen dat *niet* uitstroomde was net als in 1999 bijzonder hoog. Wel gunstig is de *richting van de uitstroom* die wél wordt gerealiseerd. De resultaten van de jongste twee enquêtes geven aan dat wie de werkloosheid uitstroomt, doorgaans een job heeft. Het aantal Vlaamse werklozen dat niet-beroepsactief wordt is anno 2000 bijzonder klein. Halfweg de jaren negentig was de kans op niet-beroepsactiviteit voor werklozen veel reëler, en stroomden gedurende enkele jaren grote groepen werklozen naar de niet-beroepsactiviteit. Ook hier moet rekening worden gehouden met een vertekening ten gevolge van de hervorming van de NIS EAK, maar het uitdoven van het effect van maatregelen als het vrijstellen van oudere werklozen of schorsen van langdurig werklozen⁵ suggereert dat de inactivering van werklozen inderdaad een steeds minder grote bevolkingsgroep treft.

3 *Werkzaam*

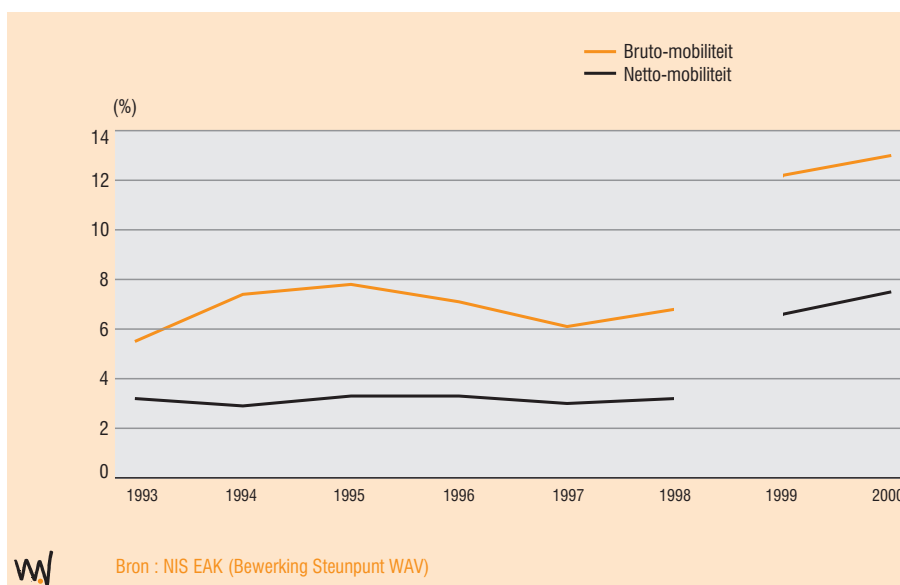
De dynamiek op de arbeidsmarkt is in 2000 licht toegenomen. Het aandeel werkenden dat één jaar eerder nog niet aan de slag was in de huidige job, de bruto-mobiliteit, ligt op 13%, wat ongeveer een procentpunt hoger is dan in 1999. De netto-mobiliteit, of het aandeel werkenden dat het afgelopen jaar van job veranderde, bedraagt 7,5%, eveneens een toename van een procentpunt. In personen uitgedrukt nam de bruto-mobiliteit toe van iets meer dan 290 000 personen in 1999 naar 320 000 personen in 2000. Deze grotere jobmobiliteit kan volledig worden toegeschreven aan het feit dat meer werkenden van job veranderen (of de netto-mobiliteit), bijna 185 000 in 2000 tegenover 157 000 een jaar eerder. Het aantal werkenden dat instroomt uit een andere situatie (school, werkloosheid of niet-beroepsactiviteit) blijft jaar op jaar ongeveer stabiel rond 135 000 personen.

5 Schorsingen en vrijstellingen zorgen voor een stroom van werkloosheid naar inactiviteit, en veroorzaken a.h.w. een 'inactivering van werklozen'. De impact van deze maatregelen was het grootst halfweg de jaren negentig. Achtereenvolgens lag de impact op 13 000 (in 1994-1995), 34 000 (in 1995-1996), 20 000 (in 1996-1997), 13 000 (in 1997-1998), 11 000 (in 1998-1999) en 9 000 (in 1999-2000).

De nieuwgerekruteerden komen het vaakst uit het werkende segment (184 000), op afstand gevolgd door studenten (64 000) en werklozen (45 000), de twee andere belangrijke groepen waaruit werkgevers putten bij het aanwerven van nieuw personeel.

Figuur 8.3

Omvang van de netto en bruto-mobiliteit van werkenden (Vlaams Gewest; 1993-2000)

4 Niet-beroepsactief

De cijfers over de arbeidsmarktmobiliteit illustreren het stabiele karakter van de arbeidsmarktsituatie van de niet-beroepsbevolking. Belangrijke stromen vertrekken uit de 'segmenten' school, werkloosheid en werkzaamheid, maar nauwelijks vanuit de niet-beroepsbevolking. Wie niet behoort tot de officiële beroepsbevolking (van werkenden en werklozen) of de groep van schoolverlaters realiseert nog nauwelijks een beweging in de richting van de arbeidsmarkt. Nagenoeg alle personen blijven hun arbeidsmarktstatuut behouden eenmaal ze deel uitmaken van de niet-beroepsbevolking. Dit is het geval bij arbeidsongeschikten, en zo mogelijk nog sterker uitgesproken bij huisvrouwen/mannen, bruggepensioneerden en gepensioneerden. Van de arbeidsongeschikten is een jaar later 91% nog arbeidsongeschikt, van de huisvrouwen/mannen blijft 95% huisvrouw/man, en 96%

van de (brug)gepensioneerden vinden we een jaar later terug in datzelfde statuut. Dat bijzonder weinig personen nog effectief werk zoeken of gaan werken, is niet verwonderlijk. Elders in dit jaarboek blijkt dat zelfs de *intentie* om nog een betrekking uit te oefenen ontbreekt bij deze groep.

Hfdst. 7

5 Wallonië en Brussel

Het is bekend dat een aantal karakteristieken van de arbeidsmarkt grondig verschillen tussen Vlaanderen enerzijds en Brussel en Wallonië anderzijds. Vooral het aandeel werkenden ligt hoger en de (langdurige en jeugd-)werkloosheid aanzienlijk lager. Deze globale kenmerken hebben uiteraard gevolgen voor de kansen van nieuwkomers of de jobzekerheid van blijvers op de arbeidsmarkt.

Tabel 8.2

Kans op onderwijs, werkloosheid, werkzaamheid en niet-beroepsactiviteit in 2000 bij de bevolking tussen 15 en 64 jaar, naar de arbeidsmarktsituatie in 1999 (Vlaams Gewest, Brussels en Waals Gewest; 1999-2000)

Arbeidsmarktpositie in 1999	Arbeidsmarktpositie in 2000							
	School		Werkloos		Werkend		Niet-beroepsactief	
	Vla	Wal+Bru	Vla	Wal+Bru	Vla	Wal+Bru	Vla	Wal+Bru
School	84,3	81,5	2,9	4,8	12,1	10,6	0,6	3,2
Werkloos	0,5	0,4	72,6	77,0	21,9	17,2	5,0	5,4
Werkend	0,3	0,4	1,9	2,6	95,1	93,5	2,8	3,4
Niet-beroepsactief	0,2	0,5	0,8	1,7	3,7	3,6	95,2	94,1
Totaal	11,5	12,7	5,5	9,9	62,5	54,6	20,5	22,8

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

In grote lijnen hebben Vlaamse schoolverlaters en werkzoekenden meer kansen om een job te vinden en werkenden een beperkter risico om een jaar later niet meer aan het werk te zijn. Een eerste belangrijk verschil betreft de situatie van scholieren en studenten. Van de generatie die in 1999 op de schoolbanken zat, blijft in Vlaanderen een belangrijker deel nog student in 2000 en zijn de kansen op een job beduidend groter dan in de rest van België. In Wallonië en Brussel zijn onder deze groep meer werkzoekenden (4,8% tegenover 2,9%) en meer inactieven (3,2% tegenover 0,6%). Bekijken we enkel de resultaten van de groep die niet meer op de schoolbanken zit, dan worden de contrasten nog groter: in Vlaanderen is 77% van de

schoolverlaters aan het werk, 19% werkloos en 4% niet-beroepsactief⁶; in Wallonië en Brussel betreft het respectievelijk 57%, 26% en 17%. Vooral het belangrijke aandeel dat meteen na het afstuderen niet-beroepsactief wordt is in deze regio's alarmerend. De perceptie van beperkte arbeidsmarktkansen resulteert bij een belangrijk deel van de Walen en Brusselaars reeds bij aanvang van de carrière in niet-participatie. Dat deze jongeren zich doorgaans beschouwen als 'andere inactieve' (en bv. niet als huisman/vrouw) sluit aan bij de hypothese dat een zekere ontmoediging kan meespelen bij de beslissing van deze jongeren. We vinden zowel jongens als meisjes en zowel laag- als hooggeschoolden onder deze niet-beroepsactieve schoolverlaters in Brussel en Wallonië.

Werklozen blijven minder vaak werkloos in Vlaanderen en schuiven gemakkelijker door naar een job. Van de Walen/Brusselaars die in 1999 werkloos waren, is 77% ook in 2000 werkloos en hebben er 17% een baan. Uiteraard geldt ook hier dat de omvang van de langdurige werkloosheid vermoedelijk iets lager is (zie hoger). Opvallend is dat het aandeel werklozen dat inactief wordt tussen de regio's niet verschilt. Eenmaal de stap naar de arbeidsmarkt gezet, zijn er geen verschillen meer tussen Vlaanderen en de rest van België wat betreft de beslissing om niet-beroepsactief te worden. In tegenstelling tot bij de schoolverlaters speelt bij werklozen vermoedelijk niet zozeer de ontmoediging ten gevolge van de perceptie van slechte arbeidsmarktperspectieven een rol wanneer ze een transitie maken in de richting van niet-beroepsactiviteit, maar vooral het institutioneel kader. De twee belangrijke maatregelen die aan de basis liggen van een dergelijke transitie, vrijstellingen en schorsingen, zijn federale maatregelen en spelen bijgevolg een gelijkaardige rol in de verschillende gewesten.

Onder de werkenden zijn de verschillen in mobiliteit het meest beperkt. Zowel in Vlaanderen als in de rest van België blijven de meeste werkenden een jaar later aan het werk. Het aandeel van deze groep die werkloos of niet-beroepsactief wordt is telkens miniem, hoewel ook hier de verschillen in de verwachte richting lopen (met name meer werkenden en minder werklozen en niet-beroepsactieven in Vlaanderen). Wel is het zo dat de netto-mobiliteit, het aandeel werkenden dat van job veranderde, in Vlaanderen (7,5%) een stuk hoger ligt dan in de rest van het land (5,2%). Vermoedelijk stellen werkenden op een minder gunstige arbeidsmarkt (Wallonië en Brussel) zich meer risico-avers op dan werkenden op een arbeidsmarkt waar kansen bij eventueel jobverlies gunstiger zijn.

6 Dit wordt als volgt berekend: Uit de tabel halen we het aandeel Vlaamse schoolverlaters, nl. $2,92+12,14+0,64$ of 15,7. Binnen deze groep is het aandeel werklozen 19% (of $2,92/15,7$), het aandeel werkenden 77% (of $12,1/15,7$), en het aandeel van de niet-beroepsactieven 4% (of $0,6/15,7$).

Ook onder de niet-beroepsactieven zijn de bewegingen weinig verschillend tussen de gewesten. Opvallend is dat in Wallonië en Brussel meer personen uit de niet-beroepsbevolking beslissen om zich opnieuw als werkloze op de arbeidsmarkt aan te bieden. De verschillen zijn evenwel beperkt.

Tabellenbijlage: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, jaarreeks 2001